

MAMLAKATIMIZDA KAMBAG‘ALLIKNI QISQARTIRISHNING DOLZARBLIGI

O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasi huzuridagi

Biznes va tadbirkorlik oliy maktabi magistranti

Qurbonova Aziza Shavkatovna

[*qurbonovaaziza107@gmail.com*](mailto:qurbonovaaziza107@gmail.com)

Annotatsiya. Ushbu maqola mamlakatimizda kambag‘allik, sabablari va uning darajasini qisqartirishga qaratilgan. mamlakatimizda aholi kambag‘alligining namoyon bo‘lishi va hududiy ko‘rsatkichlari tahlil qilingan. Aholining kambag‘al, yordamga muhtoj, “Temir daftar”ga kiritilgan fuqarolari hayotidagi o‘zgarishlar qanday bo‘layotganini ijtimoiy so‘rovnoma o‘tkazish orqali o‘rganilgan.

Tayanch so‘zlar: aholi kambag‘alligi, farovonlik, kambag‘allik darajasi, “Temir daftar”, minimal iste’mol xarajatlari, aholi turmush darajasi, pandemiya, kambag‘allikni qisqartirish yo‘nalishlari.

Abstract. This article is aimed at reducing the causes of poverty of the population and its level. The manifestations of poverty in the population of Uzbekistan and regional indicators are analyzed. Changes in the lives of poor and needy citizens included in the Iron Register were studied through a social survey.

Key words: poverty of the population, well-being, poverty level, “iron notebook”, minimum consumer spending, standard of living of the population, pandemic, directions of poverty reduction.

Bugungi kunda dunyo mamlakatlarida kambag‘allik darajasini o‘rganish va uni qisqartirishning zamonaviy yo‘llarini ishlab chiqish hamda mavjud turlarini diversifikatsiyalash tendentsiyasi kuchaymoqda. Jahon banki hisob-kitoblariga

ko'ra, "2030-yilga borib, qashshoqlikni 3,3 % dan yuqori darajaga qisqartirishni maqsad qilgan bo'lsa-da, jahon xo'jaligidagi iqtisodiy tahdidlar tufayli, 2022 yilda 81-93 mln. kishigacha qo'shimcha odam o'ta qashshoqlikda yashashiga to'g'ri kelib, kambag'allik darajasi to'g'risidagi taxminlar 9,7 % yoki 736,2 mln. kishiga o'zgartirildi"¹. Aholi kambag'alligi darajasini qisqartirishda uchta yo'nalish, jumladan:

- 1) qo'shimcha mehnat resurslari bilan inklyuziv iqtisodiy o'sishga erishish;
- 2) inson kapitaliga bog'liq bo'lmagan holatlar tufayli muhim xizmatlardan foydalana olmaydigan insonlarga sarmoya kiritish;
- 3) kambag'al va zaif qatlamlarni iqlim, pandemiya, oziq-ovqat narxlarining o'zgaruvchanligi va iqtisodiy inqiroz oqibatlari kabi qashshoqlikka olib kelishi mumkin bo'lgan tahdidlardan ijtimoiy himoya qilish bo'yicha chora-tadbirlarni amalga oshirish zarur bo'ladi.

Mamlakatimizda iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish sharoitida "...xalqimizning farovonligini yanada oshirish, iqtisodiyot tarmoqlarini transformatsiya qilish va tadbirkorlikni jadal rivojlantirish..."² masalalari ustuvor vazifalardan biri sifatida belgilanganiga qaramasdan, COVID-19 pandemiyasi aholining kambag'al qatlamiga salbiy ta'sir ko'rsatib, kambag'allik darajasi 8,8-10,1 % ga o'sgan. Kambag'allik darajasiga tushib qolgan yangi fuqarolar soni 450,5 mingdan 880,1 ming nafargacha"³ ko'tarilishi ortidan aholi farovonligini yanada oshirish va kambag'allikni qisqartirish masalasi iqtisodiy islohotlarning eng dolzarb muammolaridan biri sifatida belgilandi. Mamlakatda "...2017-yilda kam ta'minlangan 500 ming oila ijtimoiy yordam olgan bo'lsa, bugunga kelib, 2 mln. dan ortiq oilalarga ko'mak berilmoqda. Ajratilayotgan mablag'lar esa 7,1

¹ Бедность – обзор. Стратегия. <https://www.vsemirnyjbank.org/ru/topic/poverty/overview#3>, 2022

² Ўзбекистон Республикаси Президентининг "2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида"ги ПФ-60 Фармони, 28.01.2022.

³ Ўзбекистон Республикаси Президентининг "2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида"ги ПФ-60 Фармони, 28.01.2022.

barobar ko‘paytirilib, yiliga 11,1 trln. so‘mga yetdi”⁴ Mamlakatimiz Prezidentining “2022-2026 yillarga mo‘ljallangan Yangi O‘zbekistonning taraqqiyot strategiyasi to‘g‘risida” gi PF-60 Farmoni, 28.01.2022 O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.Mirziyoevning Oliy Majlis va O‘zbekiston xalqiga murojaatnomasiga, istiqbolda kambag‘allikni qisqartirishga qaratilgan dasturlarida kambag‘al aholi qatlamlarini, avvalo, uy-joy bilan ta‘minlash, yuqoridagi barcha chora-tadbirlarni o‘z vaqtida va sifatli amalga oshirish, ekologik muhitni yaxshilashga qaratilgan vazifalarni belgilash, kambag‘allikni qisqartirishning samarali usullari va yangicha yondashuvlarini ishlab chiqish bugungi kunda dolzarb muammolardan biri hisoblanadi⁵.

Bunga sabab, O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2021 yil 27-avgustdagi “Minimal iste‘mol xarajatlari qiymatini hisoblash tartibini amaliyotga joriy etish to‘g‘risida”gi 544-son qaroriga asosan, kambag‘allik, aholi daromadlarini minimal iste‘mol xarajatlari miqdoriga nisbatan qiyosiy taqqoslash orqali hisoblash joriy etilganligidir. Ayni vaqtda, kambag‘allik darajasi Sirdaryo, Toshkent, Jizzax viloyatlari va Qoraqalpog‘iston Respublikasida yuqori hisoblanadi. Kambag‘allik darajasini hududlar bo‘yicha tahlil etilganda, shahar va qishloq aholisi o‘rtasida farq mavjudligi ko‘rinadi. Asosiy ish o‘rinlari va ishlab chiqarish korxonalari shahar joylarida to‘plangan bo‘lib, qulay infratuzilmaga ega. Qishloq joylarida aholining ishsizlik darajasi yuqori bo‘lib, bandlik mavsumiydir.

Qishloq joylarida mehnat resurslari bo‘lgan yoshlarning, jumladan, erkaklarning qo‘shni mamlakatlarga (Qozog‘iston, Rossiya va boshqa) borib ishlashlari, daromad topishlari barqaror va kafolatlangan emas. Qishloq bilan shahar o‘rtasidagi kambag‘allik darajasidagi tavofutni qisqartirishga qaratilgan davlat maqsadli dasturlari tayyorlanib, ular amaliyotga joriy etilmoqda. Mamlakat

⁴ Ўзбекистон Республикаси Президенти Ш. Мирзиёевнинг Олий Мажлис ва Ўзбекистон халқига Мурожаатномаси, 20.12.2022. <https://www.xabar.uz/jamiyat/shavkat-mirziyoyevning-oliy-majlis-va-ozbekistonxalqi>.

⁵ To‘hliiev N. va boshqalar. O‘zbekiston iqtisodiyoti. –T.: O‘zbekiston, 2018.

qishloq aholisida jon boshiga to'g'ri keladigan pul daromadlari shaharlarga nisbatan deyarli 2,1 barobar kam. Shuningdek, qishloqlarda sanoat kam rivojlangan bo'lib, qariyalar, nogironlar, ishsizlar ko'pchilikni tashkil qiladi. Bundan tashqari, qishloq joylaridagi ishsizlik muammosi qisman xususiy uy sharoitida bartaraf etiladi, ammo qishloq uy xo'jaliklarining mavjudligi nisbatan past pul daromadlarini qoplay olmaydi va shu sababli qishloqda kambag'allik muammosini hal qila olmaydi.

Respondentlardan "Keyingi yillarda mamlakatimizda kambag'allikka qarshi kurashish boshlandi. Hayotimizda quvonarli o'zgarishlar bor, deb hisoblaysizmi?" degan savolga, o'zgarishlar bo'lganligi qayd qilingan va ayniqsa, ish o'rniga ega bo'lganlar 40 % ni tashkil etgan. "Farzandlarim xorijga mardikorlikka bormay, o'zimizda ish bilan band", deb javob berganlar 37 % ni tashkil qilgan. Bu esa, keyingi yillarda so'rovnoma olib borilgan hududlarda yangi ish o'rinlari tashkil etish, yoshlarni tadbirkorlik faoliyatiga jalb etish borasidagi islohotlar o'z samarasini bera boshlaganidan darak beradi. Kambag'al oilalar davlat tomonidan qat'iy nazoratga olingani, ularning ijtimoiy himoyasi yaxshilanib borayotganini 8,2 %, uysiz kambag'al oilalar uylik bo'layotgani va tadbirkorlik faoliyati orqali o'zini o'zi band etayotganini 12,4 %, hech qanday o'zgarishlar yo'qligi yoki sezilmaganini 3,4 % fuqarolar ma'lum qilgan⁶.

Xulosa qilib aytganda, mamlakatda kambag'allikni qisqartirishda quyidagilarni inobatga olish maqsadga muvofiqdir:

- aholining "Temir daftar"ga kiritilgan kambag'al qatlamining kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyati bilan shug'ullanish istagini muntazam moliyaviy rag'batlantirib borish;

- qishloq joylarida tomorqa xo'jaligi (parrandachilik, qoramolchilik, asalarichilik, bog'dorchilik, issiqxona xo'jaligi)ning mavjud imkoniyatlaridan samarali foydalanishni qo'llab-quvvatlash orqali aholi daromadlarini oshirish va

⁶ Stat.uz

bandligini ta'minlash, aholining, ayniqsa, yosh oilalarning tomorqa xo'jaligi bilan ta'minlashdagi mavjud cheklovlarni bekor qilish;

- “Ayollar daftari” va “Yoshlar daftari”ga kiritilgan kam daromadli fuqarolarda iqtisodiy faollikni rag'batlantirish (imtiyozli kreditlar berish, qiziqishidan kelib chiqib ishlab chiqarish vositalarini bepul yoki arzon xarid qilishlariga ko'mak berish, dehqonchilik uchun yer berish) asosida ulardagi boqimandalik kayfiyatini tugatish;

- tomorqa xo'jaligini samarali olib borishga ko'maklashuvchi infratuzilma doirasidagi kichik biznes sub'yektlariga, jumladan, “og'ir mahallalar”ga soliq imtiyozlari va subsidiyalar joriy etish, tomorqa xo'jaligida foydalaniladigan kichik texnika ishlab chiqarishini moliyaviy quvvatlash va bunday texnika importiga har qanday cheklovlarni bekor qilish;

- o'zini o'zi band qiluvchilarga, jumladan, maishiy va qurilish-ta'mirlash xizmatlari ko'rsatuvchilarga soliqqa tortmaslik tartibini joriy qilish, “yagona ijtimoiy reestr” axborot bazasiga kiritilgan past daromadli oilalar farzandlarini oliy o'quv yurtlarida to'la davlat hisobidan o'qitishni joriy etish maqsadga muvofiqir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. 2022–2026-yillarga mo'ljallangan Yangi O'zbekistonning taraqqiyot strategiyasi. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining PF-60-son Farmoniga 1-ilova, 28.01.2022. 2. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. Mirziyoevning Oliy Majlisga Murojaatnomasi, 22.12.2022. –T., 2017.

3. O'lmasov A., Vahobov A. Iqtisodiyot nazariyasi. –T: Sharq, 2006.

4. Булгаков А.В. Теоретические аспекты динамики благосостояния в условиях трансформации экономических систем. Автореф. дисс. ... к.э.н. – Саратов, 2004.

5. Дорош А.А. Общественное благосостояние как фактор формирования новой экономики. Автореф. дисс. ... к.э.н. –М., 2010.

6. G‘oyibnazarov B.K. Aholi turmush darajasini statistik baholash. Monografiya. –T.: Fan, 2005.
7. To‘hliev N. va boshqalar. O‘zbekiston iqtisodiyoti. –T.: O‘zbekiston, 2018.
8. Stat.uz